

Dubraviczky Simon reformkori politikus (1791–1849)

A reformkor az 1825 és 1848 között Pozsonyban tartott hat rendi országgyűlés vitáinak vezéreszméjéről, a hagyományos alkotmányosságot helyreállító és a jogrendszeret békés, parlamentáris úton a nemzet érdekében gyökeresen átalakító törvényalkotó és intézményalapító tevékenységről kapta elnevezését a történettudománytól.

Kivételes korszaka volt ez a magyar államiság évezredes történetében, mivel ekkor alakult ki a rendi nemzetből az egyenlő jogokat élvező polgárok nemzeti közössége, amit majd 1848 tavaszán, az európai bécsi és pesti forradalmak hatására az áprilisi törvények szentesítettek. Kivételes politikus nemzedék élt működött e korban, olyan alapos jogi képzettségű, de a nyugati, nemzeti szabadelvű eszméket is jól ismerő államférfiak, akik példát mutattak közösségi felelősségből, erkölcsiségből és bátorságból is.

A társadalom viszonyaira, a politikai életre a Magyar Királyságban, a horvát–szlavón tartományokban s Erdély Nagyfejedelemségében is a nyolc évszázadon át szembenálló ősi ellenfelek, az Európában kivételesen nagyszámú (650 ezer főnyi) kiváltságos nemesség, a kivételesen gazdag, ezer családra tehető főnemesség, illetve a 13 milliónyi adózó nép ellentétei voltak jellemzőek. A jobbágyviszonyok reformja, majd megszüntetése, a polgári jogegyenlőség megteremtése, a közteherviselés bevezetése s az állami egység és függetlenség biztosítása egyetlen módon volt elérhető – az érdekegyesítés útján. Ezt a politikai vezéreszmét, a „Haza és haladás”, a „Szabadság és tulajdon” jelszavait elsősorban Kölcsey Ferenc, báró Wesselényi Miklós, gróf Széchenyi István és Kossuth Lajos munkálták ki, de nem jelenthettek volna erős ellenpólust a bécsi birodalmi konzervatív abszolutizmus és hazai bürokrata, katonai és egyházi támogatói erejével szemben, ha nem áll mögöttük egy mind szélesebb, a vármegyei köröket és az ifjú értelmiségi nemzedéket tömörítő szabadelvű ellenzéki mozgalom, amely magáénak vallotta eszméiket.

A politika fő színterét a pozsonyi országgyűlések jelentették, ahol két kamarában üléseztek és döntöttek az „egy és ugyanazon szabadságot” élvező rendek. A felsőtáblán két rend, a katolikus főpapság (érsekek, püspökök), valamint a született, honosított vagy főispáni hivatal viselő főnemesség minden egyes nagykorú férfia a királytól kapott személyre szóló meghívóval vehetett részt. Az alsótáblán a magyar és horvát–szlavón vármegyék és a szabad kerületek mintegy ötvennegy törvényhatóság, köznemessége, mint „harmadik rend” két-két választott követtel képviseltette magát, továbbá „negyedik rendként” a negyvennyolc szabad királyi város polgársága kapott széket és szót. E táblán foglalt helyet – afféle jegyzői testületként – a legfőbb bíróság. A Királyi Tábla teljes testülete és a két „kar”, a mintegy huszonöt káptalan és apátság „egyházi rendje”, valamint a felsőtáblán személyesen jelen nem lévő főrendek meghatalmazott jogi képviselői, 250-300 fő „absentium ablegatus”. A „Karak és Rendek Tábláján” a vármegyék mindegyike egy szavazatot kapott, a káptalanok és a városok – nagy sérelmükre – összesen egy voksnak számítottak. A távollévők képviselői nem szavazhattak, és nagy felzúdulást keltett, amikor egyikük, a fiatal Kossuth Lajos 1832-ben felszólalt. Az alsótábla előkészítő vitáit és előzetes döntéseit a kerületi üléseken hozta, míg az országos ülések a szavazás jellegű felszólalások fórumai voltak. A két rendi kamara egymással „ízenetek” és válaszok útján levelezett, majd ha kialakult a közös álláspont, alázatos felterjesztést intéztek a királyhoz, aki álláspontját – természetesen birodalmi tanácsosai és miniszterei véleményét kikérve – kegyes leiratban közölte. Ha megszületett az egyetértés és az uralkodó és a diéta között, a király szentesítette a törvényeket és az országgyűlés három évre feloszlott.

Dubraviczky Simonról a korszakkal foglalkozó forrásművek – ha egyáltalán említik –, alig tudnak valamit mondani. Egy 90 éve írt, eldugott szakfolyóirati cikkben Benkó Imre mintaszerű alapossággal gombolyította fel élete fő vonalát, de ezt ma már a feledés homálya borítja. Az újabb alapművek, így Kossuth Lajos életmű kiadása vagy Széchenyi István Naplójának sorai között felbukkanó közéleti tevékenységét sem tárták még fel. Anyaggyűjtésünk és e dolgozat megfogalmazása után jutott tudomásunkra a tápiószzelei múzeumvezető, Gócsáné Móró Csilla hiánypótló, igen alapos és stílusos tanulmánya a Dubraviczky család közéleti szerepéről és Simon pályájáról. Minthogy a feltárt források azonosak, bizonyos átfedések felkelhetők e dolgozattal, de Simon politikusi pályafutását és hitvallását, 1848-as szerepvállalását az alábbiakban részletesebben be tudjuk mutatni.

A horvát eredetű, Zólyom megyében megtelepedett és ágostai evangélikus hitet valló köznemes Dubraviczky család egyes tagjai a XIX. századra házassági kapcsolatok révén Pest–Pilis–Solt és Nógrád megyékben is birtokosok lesznek. György (1759–1801) és Schindler Amália (1772–1853) 1788-ban kötöttek házasságot. Az apa korán elhunyt és az öt serdületlen gyermek nevelése a sorscapást erős lélekkel viselő édesanyjára maradt, aki gondoskodott az árvák taníttatásáról. A legidősebb fiú, Dénes (1789–1819) a jómódú nemesifaj származású színteljes katonai pályára lépett és a napóleoni háborúk során vitézségével huszárkapitányi rangot szerzett, s a francia becsületrend lovagi szalagjával tüntették ki. Dénes ikertestvére, Miklós és öccsük Imre (1793–1826) a másik hagyományos nemesi pályát választotta: birtokain gazdálkodott és vármegyei tisztségeket töltött be. Imre Zólyom vármegye főügyésze lett. A három fivér egyike sem nősült meg, így a família Györgyötől eredő ágának teljes vagyona húgukra, Otfliára (1800–1873) és annak második férjére, Benedicty Györgyre szállt.

Simon 1791-ben született. Világra jövele helyére vonatkozó adat nem került elő. Sajnos festmény, metszet sem örökíti meg vonásait. Iskolai pályájáról is csak annyit tudunk, hogy bátyjával, Dénessel együtt 1806. október 13-án beiratkozott a debreceni református kollégiumba. Előtte valószínűleg ő is a besztercebányai és/vagy selmecbányai evangélikus gimnáziumban végzett, mint Imre öccse, aki 1810-ben szintén debreceni diák lett. Jogi tanulmányai befejeztével, 1809-ben Bereg vármegye alispánja, 1811-ben pedig nagybátyja, Géczy Péter mellett végezte a kötelező joggyakorlat patvarista részét. 1812-ben, mint vármegyei kancellista – ún. kiskövet – Zólyom vármegye követe, Radvánszky mellett írnokoskodva jelen volt a pozsonyi országgyűlésen. Ilyen módon eleget téve a tanulmányi követelményeknek Pesten, a Királyi Ítéletábrán tett kitűnő eredményű szigorló vizsgák után 1812. szeptember 26-án letette az ügyvédi esküt.

Bár ügyvédi oklevelét Zólyom vármegye nemesi közgyűlése előtt is kihirdették, hamarosan Pestre költözött, ahol a joggyakorlaton lévő Imre öccsével együtt lakott és az ország legnagyobb és legfontosabb törvényhatósága, Pest–Pilis–Solt vármegye szolgálatába állott. (Itt a főispáni méltóságot hagyományosan és örökösen a király helytartója, a nádorispán viselte. E tisztelet 1795-től haláláig, 1846-ig – tehát fél évszázadon át – Habsburg József főherceg töltötte be, igen sokat téve Pest és Buda fejlődéséért is.)

Simon felnőtté válván önálló háztartást teremtett magának, ugyanakkor élete végéig segítette anyját a megérett édesanyját, a birtokkal járó peres és pénzügyek rendezésében. Kiváltotta nagybátyjától a még édesanyja által elzálogosított tápiószzelei birtokot és oda költözve maga kezdett gazdálkodni. Szelén máig – bár igen elhanyagoltan – áll az a vályogfalú, de tágas nemesi lakóház, amelyet a Pest megyei nemesi építészet történetét kutató *Badál Ede* Dubraviczky-kúriának, a helybeliek „Benedicki” háznak neveznek. Ezt a lakóhelyet Simon építtette magának az 1810-es években, nyilván anyagi helyzete miatt takarékosan. Pest vármegyénél 1813. május 5-én, mint tiszteletbeli ügyész kezdte pályáját – ekkor még fizetés nélkül dolgozott. 1816. augusztus 14-én rendes – azaz honoráriumot élvező – alügyész lett, 1818. március 31-én pedig megválasztották a kecskeméti járási alszolgabírójának. Az 1820. május 20-i tisztújításon már első aljegyzőségre és a kecskeméti járás fősolgabírói tiszterére is jelölte a közgyűlés elnöke, de a szavazáson kisebbségben maradt Sárközy Imrével, illetve Zlinszky Antallal szemben – alszolgabírói hivatalában azonban megerősítették. Zlinszky azonban hamarosan lemondott, ekkor József nádor mint főispán ideiglenes helyettesé tette, mivel – indoklása szerint – már 12 éve „kiváló buzgósággal szolgálta a vármegyét”. A következő tisztújításon, 1825. június 30-án elnyerte a kecskeméti járás fősolgabírói tiszteletét.

1829. szeptember 30-án a budavári országházban tartott vármegyei tisztújító gyűlésen a személyesen, családja kíséretében megjelent nádor által javasolt négy jelölt közül a többség őt választotta másodalispánnak. Dubraviczky ekkor Pestre tette át lakását. Hivatali ügyekben rendszeresen érintkezett József nádorral, aki nagyon megkedvelte személyét. A vármegye rendjei is nagyon kedvelték, így 1830. augusztus 3-án őt választották követnek a Pozsonyban, szeptember 3-ára összehívott rendi országgyűlésre. Itt a tekintélyes Szentkirályi László (Kecskemét, 1764–Pest, 1833) hétszemélynök mellett második követként volt szava, de az első követ helyetteseként. Ez a „fényes észtehetségű” Pest megyei alispán és 1825–1827. évi diétai követ volt az édesatyja a nem kevésbé kiváló Szentkirályi Móricnak (Pest, 1809–Budapest, 1882), aki négy ízben – az 1839–1840. évi, 1843–1844-es, az 1847–1848. évi utolsó rendi diétán és az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlésre – nyerte el választói bizalmát. Különösen a sorsfordító polgári törvényeket alkotó utolsó rendi diétán játszott fontos szerepet, a szabadelvű ellenzék mérsékelt szárnyának egyik vezetője volt. Ma egy ismert józsefvárosi utca őrzi a nevét.

Dubraviczky a rövid, koronázó országgyűlésen is jól szerepelt, de különösen az 1831. évi kolerajárvány alatt kifejtett erélyes tevékenysége növelte népszerűségét. A vármegye 1832. október 23-án tartott restaurációs gyűlésén a nádor őt személyt jelölt az első alispánságra: Dubraviczkyt, Sárközi Imrét, Mérey Lászlót, Madarassy Istvánt és Beniczky Ádámot. A magas tiszttségre közfelkiáltással Dubraviczkyt választották meg.

Néhány hét múlva, november 10-én követválasztásra hívták össze a vezérmegye rendjeit. Ekkor is kitűnt az iránta érzett általános bizalom és szeretet. József nádor mint főispán – demokratikus módon – nem élt jelölési jogával, csak javasolt személyeket, akik közül Dubraviczky „kétségtelen, egyesült akarattal” lett megválasztva a vezérmegye országgyűlési képviselőjévé. Követtársa a konzervatív Péchy Ferenc (†Bp., 1873) lett.

Szabadelvű követutasítása szellemében az alispán az alsótáblai ellenzékhez csatlakozott. Élénken részt vett a kerületi és országos üléseken, felszólalt minden fontosabb tárgy vitájában. Kossuth Lajos kézíratos *Országgyűlési Tudósításában* a diéta negyedfél esztendeje alatt háromszáz alkalommal említette a nevét. Így mindjárt 1832. december 19-én az 1. kerületi ülésen az alsótábla naplójának hitelességét felülbíráló követek választása előtt a Pest megyei követ arra hívta fel a figyelmet, hogy előbb tudni kellene, az elnöklő személynök kiket jelöl ki a „Diárium” (napló) vitelére. (A 32 tagú bírálóbizottságba december 23-án őt is beválasztották.) Emellett küldői nevében kifejezte kívánságát, hogy a felsőtáblának megküldendő „ízenetet” ne latinul, hanem magyarul írják. A személynök, a konzervatív, udvarhú Mérey Sándor (Dunapentele, 1779 – Pozsony, 1848) a köszöntő beszéd kisebb jelentőségét bizonygatva érvelt ez ellen, ám a felsőtábla szónoka, Szepessy Ignác (Eger, 1780 – Pécs, 1838) pécsi püspök, a magyar nyelvet ápoló akadémia egyik alapítója, gesztusból magyarul köszöntötte a rendeket, az elnöklő személynök tehát presztízsvetést szenvedett.

1832. december 28-án, a diétán terítékre kerülő ügyek tárgyalási sorrendjének megvitatása során Dubraviczky a kötelező követi instrukciója értelmében az úrbéri ügyeket volt kénytelen első helyre tenni, ám szóban kifejezte, hogy az alapvető alkotmányos sérelmeket szíve szerint fontosabbnak tartaná és ebben a vasi, a nógrádi és bihari követekkel ért egyet. Az 1833. január 5-én tartott kerületi ülésen egy régi rendi sérelem tárgyalása során ő is támogatta, hogy az országgyűléseket a törvény szerint Pesten tartsák. Megjegyezve, hogy ebben az ügyben nem megyéje, hanem a város illetékes. Pest város követe, nemes Korher János ügyvéd (1782. – Pest, 1854) a meghívást szívvel-lélekkel szorgalmazta. Érdekesség, hogy Kossuth Lajos, mint a távol levő főrendek képviselője ebben az ügyben tartotta első diétai beszédét, ami egy régi hagyomány megtörése volt. (Ehelyütt nincs mód a pestvármegyei első követ felszólalásai mind-egyikének ismertetésére.)

Legtöbbször kisebb jelentőségű kérdésekben azért kért egy-két mondat erejéig szót, hogy küldői álláspontját szavazásszerűen leszögezze. Így az 1833. január 10-i országos ülésen, midőn Nógrád vármegye követe, Prónay János (†1844) kifejezte „küldői teljes elégedettségét” a korábbi ülésszövegek vitelével kapcsolatban, azt kívánta, hogy a követek felszólalásait „sebes írók által”, szóról-szóra feljegyezzék, majd az országgyűlési újságban minden megszorítás és előzetes engedély nélkül kiadják. Indítványához csatlakozott Dubraviczky is. Azzal egészítette ki a javaslatot, hogy a főrendeket is szólítsák fel, szüntessék meg azt a visszás-

ságot, hogy nem vezetnek naplót. (Ezt a felszólalást Kölcsey Ferenc is kiemelte naplójában.) Nagy vita során a legtöbb vármegyei követ támogatta a szószerinti napló bevezetését, továbbá a közvélemény gyors tájékoztatását biztosító országgyűlési újság létesítését és a főrendek naplóvezetésre való felhívását is.

1833. február 20-án a vallási sérelmek, 21-én az áttérések szabályozása tárgyában szólalt fel. Április 11-én beszédet tartott a vallásszabadság tárgyában. Június 11-én újból felszólalt a főrendek erre vonatkozó „izenete” tárgyalása során, július 4-én pedig ő válaszolt a fehérvári káptalan követe Marich János (Buda, 1764 – Pest, 1837) szkutari választott püspök beszédére. Tekintélyét bizonyítja, hogy az alsótábla 1833. április 13-án a „sérelmek összeszedésére” létrehozott bizottságra is tagul választotta.

Jelentős szerepe volt a Lánchíd törvényhozási előkészítésében is. Kölcsey az országgyűlés egyik fénypontjaként emelte ki, amikor az 1833. június 26-i kerületi ülésen Dubraviczky felállt és megyéje nevében javaslatot tett a Budát és Pestet összekötő állandó híd ügyében, kérve a karokat, nevezzenek ki a főrendekkel közös országos bizottságot a Hídjelentés vizsgálatára. A költő örömmel konstataálta, hogy „az indítvány elfogadtaték”.

Ezután egy hónapra eltávozott az országgyűlésről, de augusztus végén már újra Pozsonyban volt. Népszerű volt az ifjúság előtt, Kossuth is örömmel fogadta a „szép munkásságának körébe visszatért köztiszteletű Dubraviczkyk” megérkezését.

A kerületi ülések ezután hónapokon át az úrbéri ügyeket tárgyalták. A vitákban élénken részt vett Dubraviczky is, majd minden ülésen felszólalt. Nagy tudásra és alapos jogi felkészültségre valló fejtegetéseket adott elő s a legtöbbször elfogadták a véleményét. 1833. október 31-én felszólalt az országgyűlés „rendbe szedése” – vagyis a szervezeti és működési problémák – vitájában, sürgetve, hogy kötelezzék a főrendeket a személyes megjelenésre. 1834. március 4-én is e tárgyban szólalt fel, indítványozta, hogy mindenekelőtt az országgyűlés „rendeztessék”. Később is szorgalmazta e javaslatát: 1835. január 26-án is sürgette, hogy „a regalista mágnások a diatára parancsoltassanak”. 1834. április 28. és május 22. között a kerületi ülések a törvénykezés kérdéseivel foglalkoztak, e vitákban is majdnem minden gyűlésen felszólalt, szabadelvű szellemben foglalva állást, téve javaslatokat. Bár buzgó evangélikus volt, május 15-én a protestáns konzisztóriumok bíraskodása tárgyában indítványozta, hogy a válóperek tárgyalását bízzák világi törvényszékekre.

1834. július 28-án a fiskus (államkincstár) örökösödése ellen szólalt fel. Kiváló jogászként előadta, hogy a nemesek vagyona tekintetében három minőségben jelenik meg a fiskus mint örökös. A királyi adományként nyert birtokok a nemzetség magva szakadása (fiúági kihalása) esetén szerinte az 1351. évi ősiségi törvény értelmében vitán felül vissza kell, hogy kerüljenek a kincstárhoz, de azzal a feltétellel, hogy nem maradhatnak végleg az állam tulajdonában, hanem az alkotmány szerint ezeket arra érdemes honfiaknak tovább kell adományozni. (Ebben nem teljesen értett egyet Kölcsey Ferenc szatmári követtel és ellentézes véleményen volt a zalai Deák Ferencsel is.) A hűtlenség és felségsértés büntetéseként évszázadok óta kiszabott jószágelkobzást Dubraviczky is a „büntetés barbarus nemének” tartotta, míg a harmadik formát, az atyafiak közötti birtokosztály után szerzett javakban fennálló kincstári örökösödést is eltörölni tartotta. E példából is látszik, hogy a pesti alispán nem tartozott a radikális reformerek közé, az ősi alkotmány alapelveit nem kívánta megváltoztatni, de a korszerűsítés híve volt.

1834 októbertől 1835 januárjáig a főrendi „izenetek” kapcsán újra az úrbéri ügyeket tárgyalta az alsótábla. Itt ismét a pesti első követ volt a leggyakoribb szónok.

Amikor követtársai Kisfaludy Károly emlékére gyűjtést tartottak, felkarolta az ügyet és segítőivel 1562 Ft 50 krajcárt gyűjtött az általa javasolt emlékoszlopra.

Kisebb fontosságú ügyek tárgyalásában is részt vett, majd augusztus 5-én és 7-én nagyszabású beszédet mondott a vallásügyi sérelmekről, augusztus 18-án és szeptember 3-án pedig a szólásszabadságról. 1835. november 17-én indítványt tett a testi büntetések szabályozása tárgyában. December 10-én javasolta, hogy a törvényeket kizárólag magyar nyelven szerkesztsék.

Amikor a kormányzat önkényes intézkedéseket tett, Dubraviczky a leghatározottabban kiállt a jogsértettek mellett. 1836. január 2-án tiltakozott az ellen, hogy Bod János ügyvédet a felségsértés pusztá gyanújával idézés, kihallgatás és védelem nélkül tömlöcbe vetették. Március

9-én kijelentette, hogy amíg a szólásszabadságon gróf Wesselényi Miklós személyében esett sérelem orvosolva nincsen, addig megyéje nevében egyáltalán nem ajánl meg adót.

Közben 1836. január 11-én sürgette a Partium törvényhatóságainak (Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd megyék és a Kővár vidék kerület) visszacsatolását Magyarországhoz.

A hosszúra nyúlt országgyűlést az új király, V. Ferdinánd 1836. május 2-án rekesztette be. Dubraviczky ekkor visszatért megyéjébe. A diéta folyamán alig volt olyan fontosabb ügy, amelynek vitatásában kiváló részt ne vett volna. Benkó Imre szerint erős szabadelvű meggyőződés, tiszta, világos gondolkodás, alapos tudás és mélyreható jogi képzettség, önfegyelmzés és a túlzásoktól való tájékozódás jellemezték minden felszólalását. Szoros barátságban volt a szabadelvű ellenzék vezető férfiival, különösen Beöthy Ödönnel (Nagyvárad, 1796–Hamburg, 1854), Bezerédj Istvánnal (Szerdahely, 1795–Hídja, 1856), Deák Ferencsel és követársával, a jeles író és közéleti férfiúval, Fáy Andrással (Kohány, 1786–Pest, 1864). Kölcsény Ferenc – ennek a diétának a legnagyobb alakja – így írt róla: „A pesti Dubraviczky: értelmes, jó kedvű és ritka egyenességű férfiú, ki a maga nehéz állásában, mint a nádor megyéjének alispánja, s mint az oppositio egyik nevezetes tagja már két országgyűlésen közbizalomra érdemesült.” Azt is lejegyezte, hogy több tucatnyi ellenzéki háttér tanácskozáson vettek közösen részt.

A bécsi belügyminisztérium azóta elégett titkosrendőri jelentéseit feldolgozó levéltáros, Takáts Sándor is megírta, hogy rendszeresen részt vett az ellenzéki követek pozsonyi és pesti bizalmas tanácskozásain – így a báró Wesselényi Miklós szállásán, a Nádor vendégfogadóban és Széchenyivel is többször volt egy társaságban.

Mindazonáltal nem volt minden áron ellenzékieskedő politikus, bár a legkisebb ügyekben sem habozott kifejtani szabadelvű meggyőződését. Ezt azonban mindig annyi tapintattal tette, hogy szilárd ellenzéki magatartásával soha sem vonta magára a nádor haragját. Sőt, József főherceg kitüntetően kedvelte és bizalmába fogadta. A legfontosabb vármegyei kérdések megbeszélése végett gyakran hívatta magához a budavári palotába vagy Alcsútra.

Amikor Bécs sürgetése miatt a nádor megtiltotta Kossuth Lajosnak a *Törvényhatósági Tudósítások* kiadását és levélalakban való szétküldését, e nádori rendeletét nem Pest vármegyéhez, hanem Dubraviczky alispánhoz címezte, aki a rendeletet Kossuthtal közölte, a végrehajtással pedig Zlinszky János főbíró bízta meg. Kossuth a vármegyéhez fordult panaszával, mire a rendek a nádor parancsát törvénytelennek minősítették, Dubraviczky s Zlinszky eljárását is rosszalták, és a tett intézkedéseket megsemmisítették. Ez a nagy port felvert ügy sem rontott azonban az alispán személyes népszerűségén.

A következő tisztújításon, 1836. november 3-án „egy akarattal és felkiáltással” újraválasztották, s méltatói kiemelték, hogy hivatalát dicséretesen látta el.

Bár korán elhunyt fivéréhez hasonlóan nem nősült meg, sokat foglalkozott családjával – özvegy édesanyja birtokainak gyarapításával, jogi ügyeivel. Gondos gazda volt, keresztül vitte, hogy Tápiószéle 21 000 holdas határát korszerűen tagosították.

Az 1838. márciusi pesti nagy árvíz idején ő is sokat tett a károsultakért. A megfeszített munka aláásta egészségét. 1839 nyarán hosszabb időre Karlsbadban (Karlovy Vary) kúráltatta magát, majd nagyobb körútra indult, többek között Drezdába, onnan vonaton Lipcsébe és a közeli Weimarba látogatott. Utazásai további állomásai: Frankfurt, Mainz, Stuttgart, München és Linz, ahonnan gőzhajóval érkezett haza.

Pesten súlyos gondok fogadták. Kossuth Lajost, a vármegyei ellenzék új vezetőinek egyikét a *Törvényhatósági Tudósítások* terjesztése miatt 1837 májusában letartóztatták és felségsértési vád alá helyezték. A vezérmegye tiltakozását országos méretű botrány követte. A Pest megyei ellenzék vezéralakjává gróf Ráday Gedeon emelkedett. Amikor Bécsben a kancellár nem volt hajlandó fogadni a megye panaszos küldöttségét, a következő országgyűlésen kívántak erőlyesen fellépni a szabadságjogok megsértése ellen. A vármegye Rádayt és Szentkirályi Móricot választotta követnek, mivel azonban a gróf a megyegyűlésen támogatta a kormányzatot s ezért ellene is pert indítottak, a kormány 1839. május 8-án rendeletileg semmisítette meg a követválasztás eredményét. A vármegye a döntés elleni panaszát az országgyűlés elé vitte. Mivel a rendelet törvénytelenységét a felsőtábla sem vitatta, csak úgy lehetett megóvni a kormányzat presztízsvesztését, hogy a nádor és főispáni helytartója, báró Prónay Albert ígéretesekkel és fenyegetésekkel rávették Rádayt az önkéntes lemondásra. Miután ez megtörtént, a népszerű gróf helyett csak az ugyancsak kedvelt Dubraviczky jöhetett szóba, mint utód. Az

alispán 1839. november 12-én jelent meg a diétán és mindjárt felszólalt a katonai kihágások tárgyában. E diétán is élénken részt vett a tárgyalásokban. 1840 februárjában alig volt olyan ülés, amelyen nem szólalt fel. Február 25-én a királyhoz felterjesztendő sérelmek tárgyalásakor panaszt tett amiatt, hogy a királyi cenzor, Resetta János elkoboztatta vármegyéje egyik nyomtatványát, amelyet a *Jelenkor* melléklete gyanánt akartak szétküldeni az országban. Ebben Pest vármegye rendjei tiltakoztak az ellen, hogy a pozsonyi német lap azt adta hírül: „a szerencsétlen országok ifjak a felségsértés első fokozatú vétségében marasztaltattak” – mondván „a felségsértésben nem ismernek fokozatokat”.

Dubraviczky – a korábban elnöklete alatt kidolgozott követutasítása értelmében – vármegyéje nevében április 1-jén ünnepélyes óvást tett az újoncok felajánlása ellen, április 30-án pedig a közadók megajánlása során megismételte óvását, kijelentve, hogy mindaddig, amíg a szolgál- és személyes szabadságot ért jogtipró intézkedéseket nem orvosolják, nem ajánlanak állami adókat és akkor is csak az addigi összegeknél jóval kevesebbet. Közben 1840. április 21. és 24. között Dubraviczky mint elnök vezette a kerületi üléseket.

A Pest megyei követ kétségtelenül ismét vezető szerepet játszott a viharos országgyűlésen, amely a sérelmek tekintetében az ellenzék sikerét hozta: a jogtalanul elítélt Kossuthot és az ellenzékét tiszta szívvel – és hangos szóval – támogató országgyűlési ifjúsági vezetőket Lovassyt és a két Tormássy unokafivért a hatalomnak szabadon kellett bocsátania.

Visszatérve Pestre a két vármegyei követ – a veterán alispán és ifjú, tehetséges Szentkirályi Móric – terjedelmes nyomtatott jelentésben számolt be az országgyűlés lefolyásáról és kifejtett működésükről. Érdeemes néhány gondolatot kiragadni e füzetből, mert tükrözi a két képviselő emelkedett erkölcsiségét és szellemiségét.

„Tekintetes Karok és rendek! Egy nemzetnek, amely a nagyság és erő csíráit magában hordozza, jövendő kifejlődése feletti intézkedéseiben részt venni, még akkor is, midőn ezen rész a polgári alkotmány hatalmi lépcsőzetének nem oly fokán áll, mellyen állani kellene... részt venni mint képviselő, ... éppen akkor, midőn a nemzet az ősi szokások és törvények nagy részét a jelen és jövőkor kívánataihoz képest... a fennálló formában elégtelennek ismeri, és a jobb jövő felé a törvény ösvényén új utat keres – a polgári pályák között mindeniknél bár ha nem könnyebb, bizonynyal a legdicsőbb.”

Meggyőződésük, hogy egyedül a biztos, lépcsőnkénti előre haladás vezet a célhoz. Mint hogy küldöik, a vármegye rendjei is a kor jelszavát, a haladást képviselni kívánták, meggyőződésük szerint, lelkesen tettek eleget a megbízásnak.

„Egyesíteni a közérdeket az által, hogy jogot, hazát adunk azoknak, kiktől azt a múlt kor megtagadta és ékfépp egy családba egyesíteni a polgári társaságot (értsd: társadalmat), módot és alkalmat szolgáltatni, hogy minden egyes tagja e nagy családnak erejét ... boldogságának és jólétének előmozdítására akadály nélkül használhassa. Ezen eszmék mozgatják Európa minden nemzetét. Mi magyarok is, kik ezer év óta a európai nemzetek családjaihoz tartozunk, nem maradhatunk elszigetelve az európai fejlődés mozgalmaitól.”

Visszatekintettek az 1825 óta tartott diétákra és sajnálattal állapították meg, hogy 1839–1840-ben újra az alkotmányt ért súlyos sérelmekkel kellett foglalkozni, mivel a kormányzat 1836 után három éven át törvénytelenségek sorát követte el. A kormány első kötelessége a közbizalom helyreállítása, mert csak így szüntethető meg az ingerült közhangulat és lehet a sérelmek helyett a haladás ügyével foglalkozni.

Ezt követően kimerítő részletességgel számoltak be az alkotmányvédők rendek és a kormányzat nagy csatáját hozó másfél éves diéta eseményeiről, a király, illetve a két tábla egymás között folytatott párharcáról. Végül megállapították, hogy a sérelmek egy részének orvoslásán túl több tárgyban „az előrehaladás szellemében üdvösséges törvények is alkottattak, de minden előrehaladásnak alapja, ... a nyitvánosság hatalmas eszköze a szabad sajtó” – és bár akartak, de nem tudtak sajtótörvényt elfogadni. Hiszik azonban, hogy a nemzetnek ezen óhaja teljesülését sem lehet sokáig megátolni.

Dubraviczky, mint Pest vármegye alispánja 1833-tól másfél évtizeden át gyakran volt a munkatársa gróf Széchenyi Istvánnak is a Híd és a Nemzeti Színház ügyében. A „Nemes Gróf” sokszor tárgyalt vele és – ami nála ritka dolog – fenntartás nélkül kedvelte. 1841. február 23-án például ezt jegyezte naplójára: „Ürményi lett alnádor Dubraviczky helyett etc. ropantul mérgeledöm ezen.” Pest vármegye következő tisztújítását 1841. május 5-én újra Budán tartották. Minthogy a rendek szerint Dubraviczky közmegelegedésre, „minden dicsérettel és fáradhatatlan szorgalommal” látta el hivatalát, a négy jelölt (Simontsits János, Beniczky

Ádám és Fáy Mózes) közül általános többséggel nyert. Széchenyi is örömmel konstata, hogy vármegyei emberei közül Dubraviczky megmaradt a tisztségében, 1841. november 29-én már arról írt, hogy tárgyal József nádorral: tegyék meg Dubraviczkyt személynökké. 1842. február 2-án pedig azt mondta egy, a megyei szabályzatról folytatott beszélgetésük során az alispánnak: „Önnek vicenádorrá kell (lennie), de tennie is érte valamit.”

Kora előrehaladtával azonban belefáradt a sok felelősséggel és izgalommal járó első alispáni hivatalba. Benkó Imre által feltárt leveleiben egyre többször kifejezte szándékát, hogy vagy nyugalmasabb állást kíván elnyerni, vagy végképpen visszavonul birtokára és csak gondosan gyarapított gazdaságának, hozzátartozóinak él.

1845-ben a kormányzat általánossá igyekezett tenni a befolyását a vármegyék felett növelő „adminisztrátori rendszert”. József nádor – Dubraviczky ellenzékiége dacára – megtartotta alispánja iránti jóindulatát, bízott higgadt, megfontolt, önálló jellemében, ezért őt szemelte ki Zólyom vármegye főispáni helyettesének. A bécsi kormányzat azonban nem akarta az ellenzéki politikust ilyen fontos és bizalmi állásba helyezni, ezért helytartótanácsi tanácsosnak nevezte ki az uralkodó. Dubraviczky megvált tehát 13 éven át viselt díszes, felelős és tekintélyes hivatalától. Búcsúként vármegyéje rendjei 1845. május 6-án táblabíróvá nevezték ki. 1845 és 1848 között a budavári dikasztérium tanácsosaként dolgozott. Immár a fontolva haladó konzervatívok táborába tartozott, 1845-ben tagja lett egyesületüknek, a pesti Közhasznú Gyűlének. Széchenyi is megtartotta barátságban, Naplója szerint ekkoriban többször vele ment sétakocsikázásra a városban.

Az 1848-as forradalom után megalakult az első független felelős magyar minisztérium. Az Igazságügyi Minisztérium felállításával megbízott Deák Ferenc még a pozsonyi diétákon megismerte és megkedvelte Dubraviczkyt. Különösen méltányolta az igazságszolgáltatási törvények megalkotásánál kifejtett működését. Osztályigazgatónak hívta meg a minisztériumába. A nagy tapasztalatú jogtudor elfogadta az állást, de csak addig dolgozott, amíg Deák állott a tárca élén. Amikor minisztere 1848 szeptemberében egy utolsó, sikertelen béketárgyalás napjaiban visszavonult, ő sem követte a kormányt Debrecenbe, hanem betegségére hivatkozva lemondott.

Utolsó hónapjait Budán, betegeskedve töltötte. Amikor a császári katonaság által megszállt fővárosban a honvédseregek ostromára lehetett számítani, kocsijával a biztonságos tápiószelvi birtokára akart menekülni. 1849. április 24-én, alighogy kiért a városból, szélütés érte. Hűséges inasa haldokolva vitte budai házába, ahol még aznap elhunyt. A zavaros időkben még idős édesanyját és egyetlen élő nővérét sem tudták értesíteni. Temetéséről inasa gondoskodott. Sírját hiába keressük, az epreskerti budai temetőt régen felszámolták. Szelére sem kerültek át hamvai.

Dubraviczky Simon, egy kivételes történelmi korszakban életét a személyes boldogsága előtt is a közügyeknek, vármegyéje, országa haladásának szentelte. Bizalmas politikai partnerre volt József nádornak. Gróf Széchenyi István a szívügyének tartott Híd dolgában is egyik támaszának tekintette és magas tisztségekre szánta. Deák Ferenc, Kossuth Lajos személyes és elvarbárságát haláláig élvezte. 1848-ban az első felelős, független magyar kormányban is a nélkülözhetetlen főhivatalnok szerepét töltötte be az igazságügyi tárcánál. Az utókor feladata, hogy legalább kedves lakóhelyén, Tápiószelén, melynek paraszti népéért sokat tett, emléktáblával vagy utcánévvvel őrizze emlékét.

Pálmány Béla

Források: Az 1848–1849. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja. (Szerk.: Pálmány Béla) Magyar Országgyűlés. Bp., 2002. – Benkó Imre: A dubraviczai Dubraviczky család története. Bp., 1914. Klny. Turul 1914/1–4. – Borovszky Samu: Pest–Pilis–Solt vármegye. Magyarország vármegyéi és városai I–II. Bp., 1910. (Reprint: Dövény Művészeti Kft. 1990.) – Dubraviczky Simon–Szentkirályi Móric: Jelentése Pest–Pilis és Solt t. e. megyék 1839/40. évi országgyűlési követinek Pesten, 1840. – Gócsáné Móró Csilla: Adatok egy Pest megyei reformkori köznemes életútjához és pályaképehez. – Dubraviczky Simon: In: Studia Comitatus 25. Gazdaság és Társadalomtörténeti tanulmányok. (Főszerk.: Soós Sándor). Szentendre, 1995. 106–123. old. – Kőlcsey Ferenc Országgyűlési napló (s. a. r. Völgyesi Orsolya). Bp., 2000. – Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal III. Pest, 1858. – Széchenyi István: Napló. (Vál., szerk.: Oltványi Ambrus) Bp., 1982. (2. kiadás) – Takáts Sándor: Politikai konventikulumok és titkos konferenciák az országgyűlésen. In: Kémvilág Magyarországon. Bp., 1980. – Országos Levéltár Személyközi Levéltár – Ügyvédi vizsgajegyzőkönyvek 1812. (078) – Pest megyei Levéltár IV. 93. Közgyűlési ir. Series magistratum.